

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 26.

ZATERDAG 25 JUNI 1910.

Foto F. Rothler.

INTERIEUR VAN DE KATHEDRAAL TE REIMS.

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK.	BLZ. 302
KATOEN, DOOR L. K.	302
HET GROENE GEVAAR, DOOR G. F.	303
REIMS, DOOR HENRI V. D. MANDERE, GEÏLL. BLZ. 301 EN 304--307	
DE NIEUWE VIJVER, DOOR H. P. DE STASSAERT.	BLZ. 306
MONTFERLAND (SLOT), DOOR F. F. BINS, GEÏLLUSTREERD	308
ZIGUEURIN, DOOR G.	311
KINDJE (GEDICHT), DOOR S. G. REDDINGIUS-V. HARLINGEN	312
DE INTERNATIONALE WEDSTRIJDEN DER KON. NED. ZEIL- EN ROEIVEREENIGING OP DEN AMSTEL VAN 18 EN 19 JUNI. ILLUSTRATIES	312

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij, ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

11 JUNI. Opening van de Biologische tentoonstelling te 's-Gravenhage.

Bij Konstantinopel heeft een aanslag op een trein plaats met politieke bedoelingen.

De Indianen opstand in Yucataen vijf dagen na het uitbreken onderdrukt.

12 JUNI. Ontzettende overstroming in het Ahrdal, waardoor veel schade wordt aangericht en meer dan 100 menschen omkomen.

Dood van Lt. Gen. van der Willigen, Legercommandant in Indië. Noodlottig onweer te Berlijn. Een bliksemstraal slaat in een groep menschen, van wie er 6 worden gedood en 13 gewond.

13 JUNI. Hevige ontploffing in de zuurstof-waterstoffabriek „Electra” te Amsterdam; 1 doode, 2 gewonden.

Noodlottige brand in het gebouw de „Daily Herald” te Montreal, waarbij 40 geëmployeerden omkomen en een honderdtal verwond wordt.

Eerste bijeenkomst van het Britsche Parlement na koning Eduards dood. Uitlatingen der regeering over het constitutioneele conflict.

Vergaan van den Curaçaoschen gouvernementsschoener, „Gouverneur van Heerdt” op de voorkust van Curaçau, waarbij 9 personen het leven verliezen.

14 JUNI. Generaal Botha, minister-president der Zuid-Afrikaansche Unie, legt te Pretoria een politieke verklaring af. Hij hoopt dat de verschillende partij-organisaties zich zullen oplossen in één groote partij: de Zuidafrikaansche Nationale partij (hetgeen ook geschied is).

De Engelsche minister van buitenlandsche Zaken verklaart in het Lagerhuis, dat de mogendheden die Kreta beschermen, zich tot taak blijven stellen te waken voor de suzeriniteit van den Sultan en een goed landsbeheer verder het stelsel van zelfbestuur te bevorderen.

Plundering van een Roemeensch schip in de haven van Athene.

15 JUNI. Opening der Nationale Tentoonstelling van het Boek in het Stedelijk Museum te Amsterdam.

Aanhoudende regens veroorzaken overstromingen in Zwitserland, Opper-Beieren en Servië.

Het Britsche Lagerhuis besluit het wetsvoorstel betreffende het vrouwenkiesrecht van Shackleton, lid der arbeiderspartij, in behandeling te nemen.

16 JUNI. Dood van J. A. Heuff Azn, te Tiel, bekend letterkundige onder het pseudoniem J. Huf van Buren en Cosinus.

17 JUNI. Moorddaanslagen op den kolonel der gendarmerie te te Radow (Polen) en den politiechef te Warschau; in beide gevallen plegen de daders zelfmoord.

Einde van het proces tegen de Deensche oud-ministers Christensen en Berg. De eerste wordt vrijgesproken, Berg veroordeeld tot 1000 kronen boete sub. 60 dagen gevangenisstraf.

18 JUNI. De werkstaking bij de firma Philips & Co. te Eindhoven geëindigd.

KATOEN.

(GOSSYPIMUM HERBACEUM MALVACEAE).

EVENALS alle cultuurgewassen vertoont de katoenplant tegenwoordig zooveel verschillende vormen, dat het bijna onmogelijk is, ze alle terug te brengen tot enkele bepaalde soorten. *Gossypium herbaceum* is de sterkste soort, die ook het klimaat van hoogere breedten kan verdragen, waarom men dan ook haar bij voorkeur in Midden-Europa aankweekt.

Zij is afkomstig uit Azië en het centrum van den verbouw is Indië, waar men door cultuur een ontelbaar aantal variëteiten verkregen heeft. Ook China, Japan, Ceylon, Cochinchina en Java verbouwen in hoofdzaak deze soort.

De plant is één- of meerjarig, hetgeen afhankelijk is van 't klimaat, en bereikt in cultuur een hoogte van 1 à 2 M. De ronde stengels zijn zacht behaard en dragen 3, 5 of 7 lobbige, handnervige bladeren, in wier oksels de gele bloemen ontstaan.

De vrucht is een doosvrucht, die bij rijpheid met 3 soms 4 kleppen openspringt om tal van langbehaarde zaden vrij te laten. De zaden zijn bruin, terwijl de aanklevende, fijne, witte haren een lengte hebben van 15—38 m.M.; één enkele draad vertoont zich onder het mikroskoop bandormig en sterk gewonden.

De West-Indische katoenplant (*Gossypium barbadeuse*) geeft zwarte of groene zaden, omgeven door lange haren. De bloem is den eersten dag geel met rood, den tweeden, vóór het verwelken, wordt ze geheel rood.

De gele of nanking katoen (*Gossypium religiosum*) wordt in Bengalen en China verbouwd; ze draagt roode bloesems en geeft zacht-oranje zijdige wol.

Klimaat en bodem oefenen natuurlijk grooten invloed uit op de kleur en de lengte der woldraden. De plant tiert het best in de warmte en wel bij een temperatuur van $\pm 25^{\circ}$ C. Zij moet het volle zonlicht hebben, doch beschut worden tegen wind; de plant kan in den kiemtijd weinig water verdragen, later is zij daar beter tegen bestand, doch stilstaand water om de wortels is altijd zeer schadelijk. De plant put den grond nogal snel uit, zoodat men wisselbouw moet toepassen of geregeld mest toevoegen; meel van katoenzaad doet als mest uitstekende diensten.

Het uitzaaien geschiedt onmiddellijk in den vollen grond. 't Veld wordt in ongeveer 2 M. breede strooken verdeeld en de zaden uitgelegd op ± 75 c.M. afstand van elkaar. Ongeveer twee maanden na het uitzaaien begint de plant bloemen te zetten; deze ontluiken 's morgens, zijn 's middags geheel open, den volgenden dag donkerder van kleur, waarna ze verwelken. Veel regen is in dezen tijd voor de meeste soorten schadelijk daar de plant en dan veel knoppen laten vallen, terwijl het stuifmeel van de soorten met staande bloemen licht door vocht bedorven wordt. Hebben de meeste bloemen vrucht gezet, maar zijn deze nog goed gesloten, dan mag toch rijkelijk besproeid worden, daar dit ten goede komt aan de lengte van den woldraad. Zoo spoedig de doozen openspringen is regen nadeelig, daar water de wol vlekt en waardeloos maakt.

Vijf à zes maanden na het zaaien zijn de eerste vruchten rijp en kan de oogst beginnen; deze is zwaar en duurt eenige weken, daar niet alle vruchten tegelijk openspringen. Zon en vochtige lucht doen de gomachtige stof die de kleppen der doos verbindt smelten en deze rollen zich nu geheel terug. Bij droog weer worden de zaden met de wol geplukt; de hulzen laat men staan, want blijft het zaad te lang in de hulzen dan worden deze houtig en laten zich niet meer zoo gemakkelijk van de zaden scheiden. Tot het inzamelen schrijft de plukker een lange zak, die met een draagband over den schouder gehangen wordt, en dan tot den grond, hij wordt dus niet gedragen, doch steunt op den grond. De plukker sorteert reeds eenigszins de wol, de lange wordt van de korte, de gevlekte van de zuivere, de witte van de getinte gescheiden. De volle zakken worden door wagens, die steeds de ronde doen, weggenomen. Meerjarige soorten worden na den oogst tot dicht bij den grond afgesneden, doch de volgende oogsten zijn steeds minderwaardig. In sommige landen verkrijgt men na het invalen van den regentijd ook van éénjarige planten een naooogst, doch deze vruchten zijn steeds veel kleiner dan die van den eersten pluk. De zaden worden na het binnenbrengen in dunne lagen op houten vloeren uitgespreid om te drogen; ten einde gisting te voorkomen, worden ze van tijd tot tijd omgewerkt. Machinaal worden na het drogen zaden en wol gescheiden, de laatste wordt door een pers tot balen ter verzending saamgedrukt.

De katoendraden worden bij het spinnen dicht bij elkaar gebracht; ze grijpen door hun schroefvormigen bouw gemakkelijk in elkaar. Hoe fijner en langdradiger de katoen is, hoe dunner ook de gesponnen draad wordt. De draden van de Egyptische en Noord-Amerikaansche katoen zijn het sterkst gewonden, zij vertoont onder het mikroskoop op 1 c.M. 40—120 windingen. Bij het oogsten moet nauwlettend worden toegezien, dat goed rijpe op; zachtgele kleur en glans gelden als de beste kenteekens voor de stevigheid van den draad. Alvorens de eigenlijke verwerking van de katoen begint, worden groote hoeveelheden van dezelfde soort met elkaar vermengd, bij een temperatuur van 30° C. gezeuiverd; daarna door de wattenmachine in breede, losse lappen verdeeld; de watten worden weer tot banden gesneden en deze

door een pletmachine gladgemaakt. In de voorspinnmachine wordt het product tot dikke, losse draden en daarna tot fijnere draden gedraaid; deze toch nog grove draden worden door de spinmachine tot garen gesponnen.

In ruwen toestand dient de katoen tot opvullen, watteren, verpakken, enz.; de weefsels, die eruit vervaardigd worden, komen onder verschillende namen in den handel, als: katoen, calico, nanking, perkal, neteldoek, enz. Door drenken van katoenvezels in een mengsel van salpeter en zwavelzuur wordt het ontplofbare schietkatoen vervaardigd. Door schietkatoen en kamfer tot een doorzichtige massa te persen verkrijgt men Celluloid.

Vroeger wierp men de zaden na het afplukken van de wol weg; sedert men echter ontdekte dat ze een brandbare olie bevatten, werd de verbouw van de plant nog winstgevender dan hij reeds was. De verkregen olie is heldergeel met een aangename nootachtigen smaak; zij wordt aangewend bij de zijdefabricatie en met andere soorten gemengd is ze een uitstekende smeerolie. De uitgerperste zaden zijn nog rijk aan vet en eiwitstoffen, bezitten dus voedingswaarde of kunnen als meststof aangewend worden.

De plant heeft in de insectenwereld tal van vijanden. De larven van *Noctua subterranea* verwoesten de jonge kiemplanten, terwijl de rups van *Aletia argillacca* nog gevaarlijker is; deze valt de volwassen planten aan en vreet de nieuwe spruiten, de bloemen en de jonge vruchten. Ook luizen behooren tot haar vijanden; de roode wants dringt in de vruchten en bederft de wol, doordat ze de zaden aanvreet.

Reeds 500 jaar vóór Christus verstonden de Indiërs de kunst de katoen tot garen en goed te verwerken; één soort *Gossypium retigosum*, uit wier draden nu nog de priesterkleeden geweven worden, was hun heilig, daar uit haar wol de heilige driedeelige draad der Brahmanen gesponnen was, het zinnebeeld van de goddelijke drieëenheid. Zoolang alles handwerk bleef, waren de producten te kostbaar om algemeen in gebruik te raken; na de uitvinding van spinmachines en mechanische weefstoelen (18de en 19de eeuw) werd het fabrikaat goedkoper.

Amerika leverde steeds een groot deel van het materiaal voor de Europeesche fabrieken. In 1860 werd door het uitbreken van den Amerikaanschen Vrijheidsoorlog een katoennood veroorzaakt. Ten einde niet langer van Amerika afhankelijk te zijn, beproefde men de cultuur na dien tijd elders. In onze koloniën werd de cultuur door de bevolking reeds sedert eeuwen gedreven, doch slechts op zeer beperkte schaal, zoodat er van uitvoer van ruw materiaal geen sprake kon zijn; er was slechts voldoende voor eigen gebruik. Pogingen om de cultuur in de residentie Palembang, waar zij belangrijker was dan in de andere streken van den Archipel te verbeteren, mislukten herhaaldelijk, terwijl zelfs de cultuur op Java na de invoering van goedkoope Europeesche katoenen stoffen bijna geheel verdwenen is. Ook het zelfverbruik van het product in Palembang neemt meer en meer af, het grootste gedeelte wordt tegenwoordig uitgevoerd naar Singapore en Hongkong, en op de Japansche markt verhandeld. L. K.

HET GROENE GEVAAR.

GIJ in Europa en Amerika moogt uwe heiligste goederen te verdedigen hebben tegen het gele gevaar, dat u slapeloze nachten en vizioenen bezorgt, die ge uitbeeldt in teekeningen om kinderen te doen huiveren, wij hier in

Algiers kennen het groene, het grauwe gevaar, dat ons wakker houdt. Het eerste, dat naar de profeten beweren bij u uit het Oosten moet dreigen, staat loodrecht op het tweede, dat hier gewoonlijk het Zuiden als plaats van herkomst heeft en het is hier een gevaar, dat alles behalve denkbeeldig of toekomstig is. Jaarlijks keert het terug en ontzaglijke horden, waarbij vergeleken het aantal strijders van Atilla of Djengis-Khan slechts kinderwerk is, bedreigen oogst en welvaart van deze kolonie. Ook nu is de vijand weer gesignaleerd in het Zuiden der provincie Algiers en Constantine en eenige dagen geleden is een colonne van ongeveer 10 K.M. lengte en 4 K.M. breedte over Géryville heengegaan en dat zuiver in onze richting. Hedenmorgen wordt zij reeds hier verwacht, want het leger verplaatst zich snel, omdat het hyper-modern alleen uit monoplans is samengesteld. Reeds voor zonsopgang, terwijl het nog koud is, hebben alle weerbaren uit ons dorp zich op een gunstig terrein in slagorde gesteld, om den gevreesden lucht-vijand af te wachten. Onze strijdmacht — waarbij geen enkel luchtschip of monoplan — is verdeeld in drie groepen: in het centrum de rook-broekige Fransche soldaten van het garnizoen met schoppen gewapend, op den rechtervleugel de geheele volwassen bevolking in boernoës en haik met lange palmtakken en op den linkervleugel — de minst bedreigde — de Fransche en inlandsche schooljongens met dezelfde bewapening, onder leiding der onderwijzers en onderwijzeressen. De generale staf wordt gevormd door den militairen commandant en den kaïd, die beiden te paard achter de uitgestrekte linie heen en weer galoppeeren en hun strijders de juiste opstelling en de noodige instructies geven.

De gaïta 1) op een heuvel geplaatst, zal de nadering des vijands signaleeren. Zoodra de eerste zonnestralen zich doen gevoelen, klinkt zijn alarm-sigitaal en zoowaar, het geheele monoplan-leger is neergedaald. In twee dichte colonnes, met de oudsten aan het hoofd, komt het aanmarcheeren in de verwachte richting.

Met de handigheid van mollen graven onze soldaten loodrecht op de marschrichting des vijands loopgraven van ongeveer een halven Meter diepte en iets langer dan de breedte van het vijan-

delijk aanvalsfront. Rechts en links daarvan beginnen bevolking en scholieren onder ijselijk strijdgejoel en het zwaaien hunner wapenen de flanken des vijands op te dringen. Deze sluit meer op, in dollen ijver marcheert de een boven op den ander, maar onvervaard gaat het voorwaarts in de richting der loopgraven. Daar bereikt het hoofd der colonne den rand van de loopgraaf, weifelt voor deze onverwachten afgrond, maar wordt meedoogenloos opgedrongen door de volgenden, als bij den befaamden hollen weg bij Waterloo, en valt in de diepte. Regelmatig vult nu de groengrauwe levende stroom vijanden de diepte, terwijl aan de andere zijde een afdeeling van onze macht met palmtakken gereed staat om iederen vijand meedoogenloos te beletten daar omhoog te klauteren en den stroop- en plundertocht ten einde te brengen. In een oogenblik is de noodlottige loopgraaf voor twee derde gevuld, een afgrijselijk, geopend, levend graf. Maar wreedaardig springen onze dappere troepen, dronken van moordlust, met hun naakte beenen in de levende, kriewelende massa en gaan er als bezeten in rondansen, totdat wat eenmaal vijand was, in een dikke brij veranderd is. Deze afschuwwekkende massa wordt dadelijk met een laag aarde bedekt en duchtig aangestampt. De vijandelijke hoofdmacht zet den marsch over dit massa-graf der voorhoede voort, neemt plotseling een andere richting, doch ook daar is een loopgraaf, die in een oogenblik haar graf wordt.

De vijand raakt in wanorde, begint verspreid te raken, sommige afdeelingen trachten den harden rotsgrond te bereiken, zich daar te redden; maar ook daar staan onze verdedigers gereed en werpen een dam van droge Alfa 2) of droge takken op en zoodra de massa er zich voor en tusschen heeft opgehoopt, wordt de dam door haar wreede tegenpartij op verschillende punten tegelijk aangestoken. Knetterend, sissend, knerpend, verdwijnen Alfa en vijanden in rook en vlammen, terwijl onze gaïta de overwinning speelt. . . .

Maar niet alle vijanden worden gedood. Een afzonderlijke afdeeling der onzen heeft uitsluitend tot taak het maken van krijgsgevangenen, waartoe zij gewapend is met zakken. Zij heeft van de morgenkoude gebruik gemaakt, waardoor de vijand zich nauwelijks beweegt. Reeds in de diepe duisternis is men er op uitgetrokken, hem tegemoet. Met koortsachtigen ijver en alweer onder luid misbaar worden de zakken gevuld en op ezels geladen. Onafgebroken klinkt het: „Pas op voor de adders!” Maar niemand schijnt er zich aan te storen. Zou men meenen, dat ook de zoo gevaarlijke hoornadders, klein en moeilijk te onderscheiden in het stof, waarmede zij in kleur overeenstemmen, door de koude versuft zijn en dat eerst de zonnestralen hen geducht maken? Zeker is het, dat niemand gebeten wordt en toch komen thuis, als de zakken leeggestort worden, om de krijgsgevangenen te bereiden, eenige van die afschuwelijke kleine monsters kronkelend en sissend, met zwarte oogjes, die woedend glinsteren, daaruit te voorschijn. Den krijgsgevangenen wacht een gruwelijk lot: dagen lang wordt een waar kannibalen-feest gevierd. Arm en rijk gaan smullen aan overwinnings-maaltijden. Overal staan de korfjes met gekookte en gezouten vijanden; men heeft ze maar voor het grijpen. Op straat loopen de mannen met een handvol en knabbelen lustig onder hun praatje. De kinderen hebben er de kappen van hun boernoës mede vol en smullen den ganschen dag van dit „Saharah-biscuit”, dat hun de buikjes doet zwellen.

Wat niet dadelijk opgegeten kan worden, wordt extra-gezouten en gedroogd.

Maar niet alle Arabieren zijn dus kannibalen ten opzichte van den groenen vijand. Met minachting spreken de bewoners van den Noordelijken *Tell* van „oukkaline el djerad”, — sprinkhaneneters — en bedoelen daarmede de Zuidelijke steppenbewoners. Deze, die zeggen, dat de sprinkhaan van zuiver plantaardig voedsel leeft, schelden dan op hun beurt de *Tell*-bewoners voor slakkeneters — „oukiline boubállou” — wat onze Maastrichtenaars en Bergen-op-Zoomers, hoewel ook Noordelijke vlakke-bewoners, niet als op hen bedoeld moeten beschouwen.

Als de Sultan van het vijandelijk leger krijgsgevangen wordt, geeft men hem zijn vrijheid terug, want anders zou een nieuwe aanval op oogst- en weidevelden dreigen en zou het vijandelijk leger dreigen opnieuw de lucht in te gaan. Dat respect voor den sultan is overblijfsel van een oud gebruik. Vroeger toch werd als de inval gesignaleerd was, geen slag geleverd als nu. Integendeel, men maakte een plechtig feestmaal voor den gevreesden heer en aanvoerder der bende gereed. De schapen, bestemd voor offerdier, werden in plechtigen optocht om de *koulba* 3) geleid om, eerst door den grooten heilige te worden gezegend. Dan trok de stoet den vijand tegemoet en het hoofd van de afgevaardigden van den bedreigden stam hield tegen den langbeenigen, gevleugelden sultan, die natuurlijk aan het hoofd van het vijanderlijk leger marcheerde, de volgende toespraak: „Heil zij uw deel, o, edele Heer! Wij bieden u onze onderwerping aan en zweren u in naam van den grooten heilige, ons geen kwaad te doen, doch de oogsten van onze vijanden te gaan vernielen!”

Daarop werden de offerdieren onder begeleiding van een gillend ghaita-concert en van geweer-salvo's geslacht. Deze oorverdoovende plechtigheid scheen gewoonlijk zo'n invloed op den groenen vijand te maken, dat zijn geheele leger, voorafgegaan door den sultan, weer de lucht in ging, om elders (in dit geval natuurlijk bij „onze vijanden”) hun aanval op al wat plant heet te beproeven.

G. F.

1) Een muziekinstrument. 2) Grassoort. 3) Begraafplaats van den plaatselijken heilige.

ijveren met die van Reims. Misschien is de machtige Straatsburgsche kathedraal een van die weinige, doch geheel haar uiterlijk karakter, in zekeren zin van deze verschillend, is anders en geheel den indruk, dien zij maakt, is daarom ook eene andere.

De kathedraal te Reims, gegrondvest in 1211, zag hare façade eerst voltooid tegen het einde dezer 13e eeuw; de torens, die wonderlijk licht zijn, hebben eene hoogte van 81½ M., en werden in de 14e eeuw ten einde gebracht; de klok eindelijk, ter hoogte van 18 M., is ongeveer in 1485 na een brand voleindigd geworden. Bij het aanschouwen van het gebouw valt den opmerkzamen bezoeker een ding al dadelijk op: de boogvensters boven de portaaldeuren zijn met gewone vensters versierd, terwijl de zijkanalen en ook de bovenkant rijkelijk bewerkt zijn met het schoonst denkbare beeldhouwwerk. In de drie portalen en haar versieringen vindt men de meest bekende figuren uit den bijbel en uit de geschiedenis van het geloof terug; ook de groote roset, die tusschen de beide torens is aangebracht en een diameter heeft van 12 M., is omgeven door figuren in nissen, welke de groote figuren der Bijbelsche geschiedenis zijn. En daarboven in eene serie van niet minder dan 42 beelden, wordt de glorie der Kathedraal vertolkt door den doop van Clovis in het midden en van andere Koningen van Frankrijk aan beide zijden.

Niet minder merkwaardig dan de hoofdingang is ook het enkelvoudig noordelijk portaal van deze Kathedraal. De statues der verschillende bisschoppen van Reims en vooral beelden uit het leven van St. Rémi geven aan het geheel eene groote waarde, en niet minder doen dat, terzijde van de roset, de beelden van Adam en Eva en de nissen, waarin Saint-Michaël en Gideon als waken over het heil der Kathedraal. Schitterend van uitbeelding is ook het voorgestelde „Laatste oordeel”, dat onmiddellijk de aandacht trekt van wie dit punt bezoekt. Meer naar boven toe tot aan de galerij rondom het dak blijven de beelden zich regelmatig voortzetten, en blijven zij aan deze kathedraal haar geheel eenig aanzien geven; te tellen zijn deze beelden niet, maar men beweert, dat er in het geheel niet minder dan 2300 deel van het gebouw uitmaken. En toch heeft nergens deze Kathedraal iets wat ook maar op overlading zou gelijken, iets wat ook maar aan overlading zou doen denken; integendeel, steeds meer bewondert men de soberheid van hare lijnen.

En diezelfde soberheid geeft ook aan het innerlijk der groote ruimte zoo eene gewijde rust, zoo eenzeldzamen eerbied als het ware voor al het grootsche en indrukwekkende, dat zich in de eeuwen achtereen daar heeft afgespeeld. Het innerlijke der Kathedraal is bijna 140 M. lang en buiten de zijstukken 30 M. breed; de hooge gewelven rijken tot 38 M. boven den grond. Niets is er in deze kolossale ruimte, dat de strengheid van den indruk komt verstoren; niets dan misschien alleen het heldere licht, dat door de onderste vensters wit naar binnen stroomt en bijna stoot op het zooveel rustiger matte licht, dat de oude en bewaard gebleven vensters van het bovengedeelte te genieten geven. Tegenover den hoofdingang ziet men de 122 standbeelden in de nissen, die de deuren versieren, en in het midden daarvan het martelaarschap van St. Nicaise, die de eerste aartsbisschop was van Reims. Terzijde aanschouwt men de prachtige tapisseries; twee er van zouden dateeren van de 15e eeuw, de anderen zouden zijn van later tijd; wel de moeite waard zijn vooral die, welke de voornaamste gebeurtenis uit het leven der heilige maagd te aanschouwen geven. Opmerkenswaardig zijn evenzeer de schil-

derstukken, die in de zijvleugels worden aangetroffen; opmerkenswaardig wel het meest de voorwerpen van den trésor, waaronder zich het beroemde reliquie van Saint-Ampoule bevindt, hetwelk geacht werd door een engel uit den hemel te zijn gebracht bij den doop van Clovis en hetwelk steeds weer de Fransche koningen tot hunne kroning in deze kathedraal trok. De Kathedraal is uiterlijk schitterend van architectuur en innerlijk het symbool van de geschiedenis van werkelijk geloof; in die ruimte heerscht een weldadig aandoende rust, en heerscht eene breedheid van opvatting, welke mede symboliek schijnt te zijn. Zelfs in die schitterende reeks kathedralen, die de Rijnsteden te zien

geven in Straatsburg of in Mainz, hebben wij deze rust niet zoo volmaakt teruggevonden, al zijn deze artistiek in vele opzichten misschien hooger te stellen.

Toch, al wordt Reims beheerscht door hare Kathedraal, ook zonder deze Kathedraal loont de stad de moeite van een bezoek in alle opzichten. Wij denken aan het aartsbisschoppelijk paleis met de groote zaal, waarin na de kerkelijke wijding het kroningsbanket plaats vond; een zaal, waarin men niet kan vertoeven zonder te denken aan wat hier is afgespeeld, zonder te denken aan datgene, waarop deze muren achtereenvolgens hebben kunnen neerzien; eene zaal, die onmiddellijk in herinnering roept de beroemde Römerhalle van Frankfort, waar ook de meest belangrijke stukjes geschiedenis van het oude Europa zijn gemaakt. Wij denken tegelijkertijd aan het Hotel de Ville, op zichzelf reeds een mooi gebouw, maar wel het merkwaardigst door zijne uitgebreide bibliotheek en zijn schilderijenmuseum met fraaie doeken van oude en nieuwe meesters. Wij denken ook aan die vriendelijke kerk van Saint-Rémi, geheel in het zuiden der stad gelegen, de oudste kerk van Reims; en naast haar het Hotel Dieu, de vroegere abdij van Saint-Rémi, nu in een kloosterachtig museum veranderd, en gescheiden van de graftombe van Saint-Rémi, die zich in de oorspronkelijke kerk bevindt, in den stijl der Renaissance, maar in 1847 naar meer moderne ideeën voor den vierden keer bijgewerkt. Wij denken ook aan de poort van Mars, gelegen aan den westelijken uithoek van Reims, een Arc de Triomphe als eenig en laatste overblijfsel van beteekenis uit den Romeinschen tijd van Reims. Maar wij denken bovenal, om ons het Reims der oude dagen voor te stellen, aan de kleine straatjes in de onmiddellijke nabijheid van de Kathedraal; aan die straatjes, waar men torenhoog tegen het reusachtige gebouw opziet, aan de Place Royale en de Place des Marchés. Op dit laatste bevinden wij ons op het forum van het oude Reims, tegenover het Maison de l'Enfant d'Or, met een houten voorgevel, die dateert uit de 15e eeuw. En vlak daarbij in een klein zijstraatje is het bekende Maison des Musiciens, nog dateerend uit de 13e eeuw, het meest bekende en ook het

meest curieuse huisje van Reims, waar men een vijftal muzikantenfiguren op consoles in nissen geplaatst ziet. Reims is eene van de weinige steden, die nog in het bezit zijn van zoodanige hoekjes, waar men op een stillen avond geheel den tegenwoordigen tijd kan vergeten en uitsluitend denken aan het verleden, dat er leeft en dat te meer voor ons poëzie is, naarmate wij het als verleden kennen en dus ook alleen het schilderachtige er van waarnemen. Er is op dit punt voor Reims eenige vergelijking te maken met het kleine innerlijke middelstukje van het Zwitserse Lausanne; Reims mist echter de karakteristieke sterk op en af loopende straten, die Lausanne in zoo hooge mate heeft.

(Slot volgt).
HENRI VAN DER MANDERE.

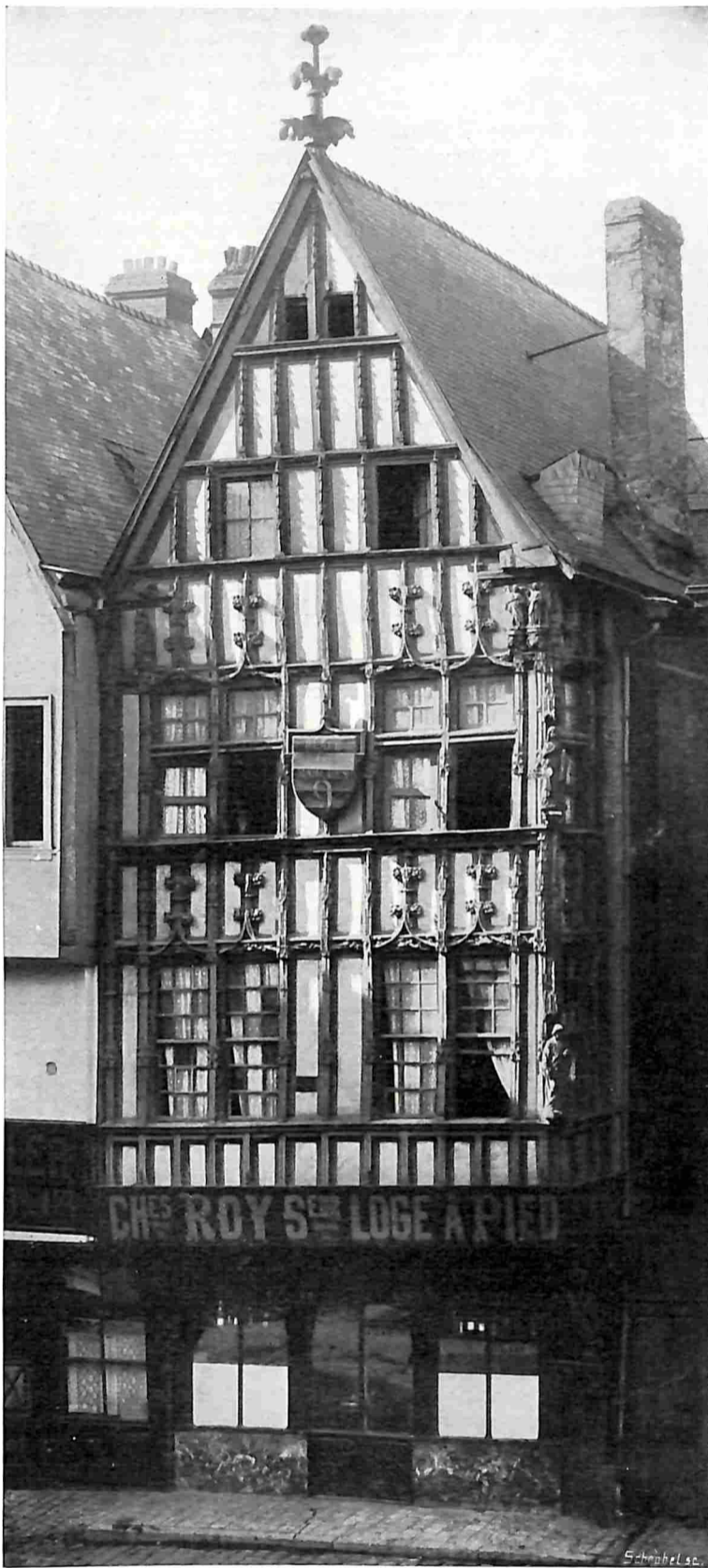

Foto F. Rothier.

REIMS.

EEN DER TYPISCHE OUDE HUIZEN OP DE PLACE DES MARCHÉS.

DE NIEUWE VIJVER.

EEN WARE GESCHIEDENIS.

HET was een heerlijke Julimorgen, de bloemen geurden en de vogels zongen in de groote linden en beuken, die rondom het huis „Harren” stonden. De spreuwen tijlpten kijverig in den kersenboomgaard, als zij zich te goed deden aan de overrijpe kersen. De zon stond aan den wolkenlozen hemel en het beloofde een warme dag te zullen worden.

Welvoldaan met zich zelf en de wereld in het algemeen, stapte de eigenaar het „Huis” uit, om zijn morgenwandeling te doen. Baron van Harren, heer van Druten en Wamel, was een flink gebouwd man, die reeds dichter bij de veertig dan bij de dertig was. Zijn zwarte knevel en zijn martiaal uiterlijk deden den krijgsman vermoeden, en werkelijk was het ook nog niet zoo heel lang geleden, dat de Ritmeester den dienst had vaarwel gezegd. Toen in den slag bij Raucoux én zijn vader én zijn broeder gesneveld waren, had hij besloten, om, wanneer de vrede gesloten zou zijn, zich op zijn goederen terug te trekken en den dienst vaarwel te zeggen. Met vaardige hand was hij toen begonnen zijne uitgestrekte landgoederen onder Druten en Wamel te besturen. Weldra was hem toen ook het lidmaatschap der Staten van Gelderland ten deel gevallen.

De ritmeester, want zoo werd hij door iedereen genoemd, droeg een witte pruik, een blauwe jas, waaronder een wit vest met fraaie kanten jabot, verder een blauwe pantalon, witte kousen en schoenen met zilveren gespen. In de eene hand hield hij zijn Gouwenaar, in de andere een stok met gouden knop, die eens een geschenk aan zijn vader was geweest van Zijne Hoogheid, kort na den slag bij de Boyne, waar hij zich buitengewoon had onderscheiden.

Hij wandelde nu door de lange laan, langs de hagen en door de berceaux, zich knappend in het heerlijke peer. Toen hij achter den „Huize” kwam, stapte hij over een perkrand heen en keek op den zonnwijzer, zich voorzichtig voorover buigend en kijkend, of hij nergens een bloempje stuk trapte.

Terwijl hij daarmee doende was, klonk opeens een fijn stemmetje: „Vadertje in den Doolhof gaan, maar met Annemie.”

De aangesprokene zag op en riep lachende:

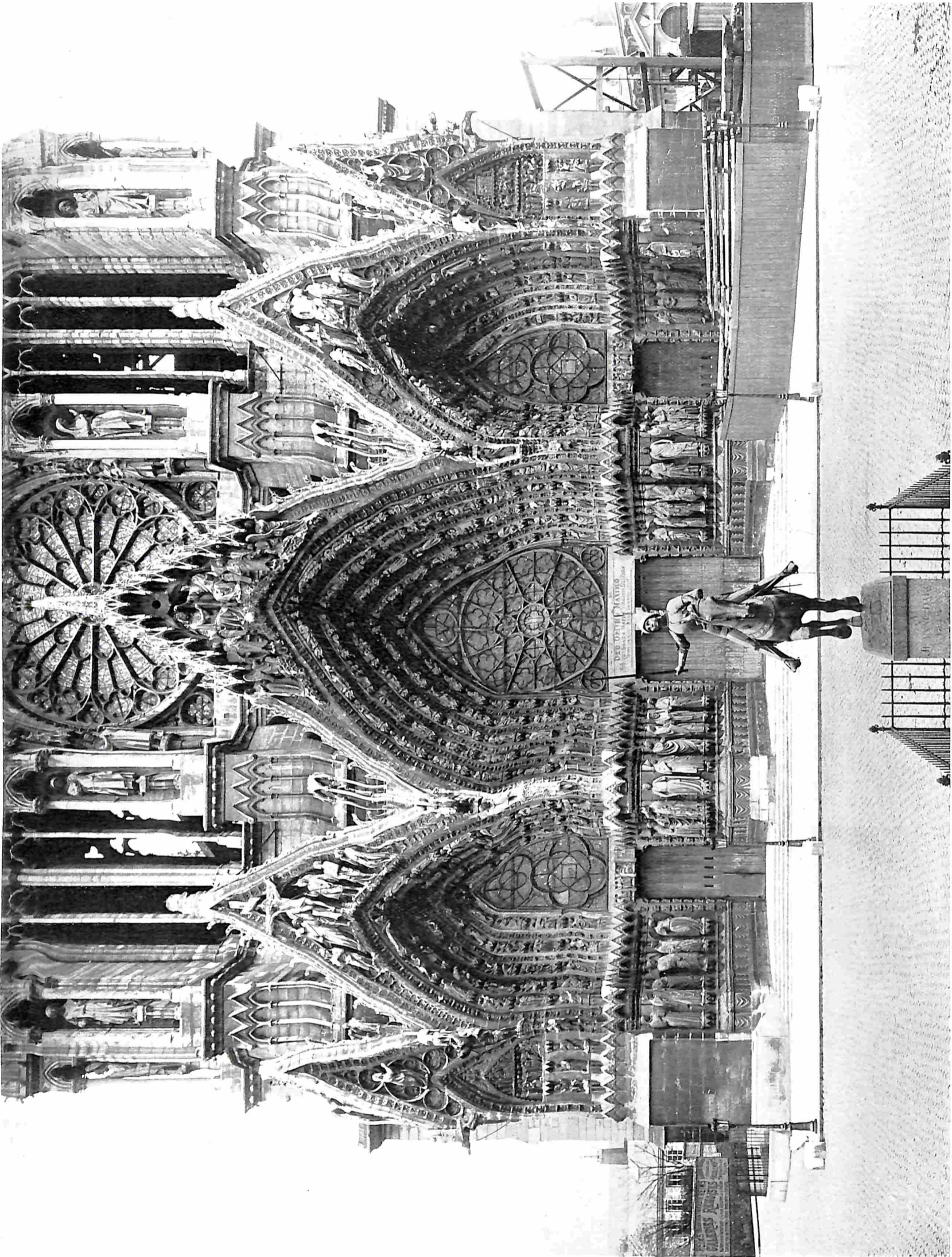
„Ja, maar dan zal Annemie verdwalen en er niet meer uitkomen.”

„Maar daarom moet vadertje mee gaan,” antwoordde 't kind wijs.

Want het was het achtjarig dochterke van den Ritmeester, dat daar kwam aanhuppelen. En toen Annemie, (zoo werd zij genoemd), die er door de mode van dien tijd een weinig ouwelijk uit zag, maar toch een frisch gezichtje had, dat met de rose wanggetjes scherp afstak tegen het wit gepoederde haar, haar vader in de richting van den dooltuin trachtte te trekken, zeide deze: „Wel, kleine wijsneus, moet dan Lijsbeth niet mede en is uw moei Elisabeth reeds beneden en hebt gij haar reeds goeden morgen gewenscht en gevraagd hoe zij geslapen heeft?” Het kind wilde antwoorden, toen plotseling hare gedachten zich tot iets anders bepaalden en zij begon te roepen: „Bijou”, Bijou, Bijou, kom hier” en dan: „Vadertje, Bijou is heel stout geweest, heeft al de kleine eendjes in het water gejaagd”. En weldra kwam dan ook over het grasperk een aardige, langharige smoushond hollen, met een blauw lint om den hals. Het diertje sprong tegen zijn meesters op, die hem trachtte op te tillen en in hare armen te nemen, maar het hondje was te zwaar en het kind drukte het diertje, in hare pogingen om het op te beuren, tegen zich aan, op groot gevaar af hare witte zijden japon vuil te maken. Bijou was hierop niets gesteld en spartelde hevig tegen. „Kom kleintje,” zeide de ritmeester, „zet den hond neer en gaan wij naar binnen”. En de zich naar beneden, vond hij in de ontbijtkamer, die koepelvormig was uitgebouwd en met een Fransch raam tot den tuin toegang gaf, niet alleen zijn gade, maar ook zijn schoonzuster. 's Ritmeesters gade, eene freule van Renesse, was een mooie en edele verschijning. Donkerbruine oogen glinsterden onder de lange wimpers en over het fijn besneden gezicht lag een frissche blos, terwijl het lichtbruine, niet gepoederde, misschien wat stijf, naar een vorige mode, gekapte haar, sierlijk hare slapen omwelfde. Zij droeg een licht-rose satijnen japon, met nauw keurslijf, met fijne kant afgezet. Hare zuster had eene sterke gelijkenis met haar, alleen was zij wat eleganter gekleed dan de Ritmeestersche, geheel wit gepoederd, mooi gekapt, met mouches op het vriendelijke gezichtje, maakte zij niet die edele verschijning van hare zuster, maar had iets meer coquets over zich, dat haar een der gevierdste vrouwen van Den Haag deed zijn. De ritmeester begroette haar en vroeg hoe zij geslapen had. Zij: „comme une rose”, na de affreuse fatigues van de reize, ook was hare migraine geheel geweken, (den vorigen avond was zij gearriveerd). „Gij ziet er goed uit, Lijsbeth”, zeide de ritmeester en wilde haar een zoen geven, maar zij, hem haastig ontwijkend: „Kunt gij dat nu nooit afleeren, Willem? Ten eerste maakt gij mijne zuster jaloersch en ten tweede mijn kapsel in de war. Gij zijt een nare man; uwe vrouw moest u leeren, net als ik het mijn echtgenoot, (dit kwam er deftig spottend uit), alhoewel met veel moeite, om mij nooit te zoenen, nadat ik gekapt ben.” De ritmeester was haar echter snel gevolgd, dreef haar tegen een tafel aan en kuste haar op de beide wangen. „Fi, votre moustache me pique”. „Maar Willem, gij moest u schamen,” begon thans zijn gade. „Is hij altijd zoo lastig,” vroeg haar zuster, terwijl zij

schalks den ritmeester aankeek. „Och, ben jij daar, ma petite,” riep zij opeens tot Annemie, die met Bijou was binnen gekomen. Naar haar toeloopend, kuste zij het kind. Dit streek over de mooi wit satijnen japon van hare moei en legde lief vleidend haar kopje tegen haar aan. Spoedig kwam nu ook haar dochtertje, kort daarop gevolgd door haar echtgenoot binnen. De laatste was een meer tener gepoederd gezicht, dat regelmatig en fijn was. Hij droeg een groene jas, wit vest met gouden knoopjes, korte pantalon en wit zijden kousen, die in kleine, zwarte schoenen met gouden gespen staken. Hij maakte meer den indruk van een man van de wereld, dan dat hij het eigenlijk wel was. Lid van Gedeputeerde Staten van Holland, was hij ondanks zijn jeugdigen leeftijd, in dit college een van de belangrijkste personen en menigmaal werd zelfs door van Steyn, de raad-pensionaris, zijn raad ingewonnen. „Een heerlijke dag, raad-pensionaris, zijn raad ingewonnen. „Een heerlijke dag, Willem,” begon hij, „het doet mij goed eens te rusten. Wat ben ik blijde geen gedelegeerde en geen conferentiën te houden met Gedelegeerden en Gecommitteerden.” Annemie hield zich ondertusschen bezig met haar nichtje Lijsbeth, dat een jaar met haar in leeftijd verschilde, maar veel fijner nog was dan Annemie en veel popperiger gekleed. Zoo langzamerhand was de tijd van het noenmaal aangebroken, dat niet draalde opgediend te worden. De kinderen mochten mee aan tafel zitten, iets wat Lijsbeth nooit in Den Haag gebeurde, waar zij altijd met hare gouvernante in een ander vertrek moest eten. Na het middagmaal besloot men een wandeling te gaan doen en vol trots leidde de eigenaar zijne gasten rond. Eerst wandelde men langs de stijf geschoren hagen, met mythologische figuren, vogels en dieren, sierlijk geknipt en geschoren. Daarna begaf men zich naar den doolhof, die eveneens uit een aantal hagen van beukenboompjes bestond. Hier vermaakte de ritmeester zijne gasten, door hen een tijdlang naar den weg te laten zoeken, tot groot meoe van Annemie, die met Bijou te aan een blauw zijden lint, mee rondhuppelde, beweerde, dat moei en oome den weg nooit zouden vinden.

De kleine Lijsbeth trippelde mede, alhoewel 'n beetje angstig, haar om vasthoudend met haar kleine handjes, hem nu en gedane eens vragend, of hij den weg nog wel wist. Het lid van Gedeputeerde Staten van Holland liet eerst zijn vrouw een weinig zoeken en toen deze het quasi-boos opgaf, zeggende, dat het heel eenvoudig was, en dat men steeds maar een kant moest oploopen, maar dat zij zich in den weg vergist had, trachtte hij haar naar den ingang terug te brengen, maar dit gelukte hem niet. Thans had Annemie dol plezier. Nu nam de ritmeester de leiding op zich en voerde allen rond naar het midden, naar een heuveltje, van waar men een aardig kijkje had over het park met zijn gras- en bloemperken, watervallen en fonteynen, berceaux en heggen. Daarna verliet men den dooltuin. Thans ging men naar een koepeltje, vlak bij den grooten vijver. Dit koepeltje was eigenlijk meer een theehuisje en werd in den zomer dan ook gebruikt om er thee te drinken. Het had raampjes aan alle de acht zijden, in ruitjes gezet. Hier rustte men een oogenblik uit en verlustigde zich in den aanblik op den grooten vijver, dien de ritmeester, zooals hij vol trots vertelde, twee jaar geleden had laten graven. Ook vertelde hij, hoe lang het werk geduurd had en hoe mooi zijn waterplanten geworden waren, die hij er met zooveel moeite in had gepoot. Zijn schoonzuster drukte nu haar verlangen uit een mooie crême waterlelie te hebben, die niet zoo heel ver van den kant stond. De ritmeester beloofde haar die door den tuinman te laten plukken, wat zijn zwager den uitroep ontlokte: „Lysbeth, wat moet gij het iedereen ook altijd even lastig maken”. Zijn vrouwtje haalde de schouders op en antwoordde: „Ja, daar weet gij wat van mijnheer kommer-mij-om-niets”. Des morgens gaat gij de deur uit om met vervelende oude heeren te gabberen over wat, ja dat zou 'k wel eens willen weten, vergaderen over 's lands zaken, zooals gij dat noemt”. Hier viel haar zuster haar in de rede en stelde voor verder te wandelen waaraan men gehoor gaf. De kinderen bleken een beetje moe te zijn en wilden hier blijven spelen met een paar poppen, die Annemie daar in het theehuisje had. Men vond dit goed en na de kinderen ingescherpt te hebben, niet te dicht bij het water te komen, ging men verder. Voortgaande zag de ritmeestersvrouw nog eens om en een beetje ongerust, zeide zij, meer voor zich zelf: „Annemie is zoo'n wildebras en is soms wel wat ongezellig”. „Kom”, zeide haar echtgenoot, „Annemie is nu oud genoeg”. „Maar”, zeide haar echtgenoot. Daarna begon haar zuster haar te vertellen van het laatste nieuws, dat zij vernomen had, terwijl de ritmeester zich met zijn zwager onderhield over 's lands zaken, die hoofdzakelijk nu eens op het leger, dan weer op de buitenlandsche politiek betrekking hadden. Zoo wandelde men voort over den verhoogden Singel, een dijk met groote boomen beplant, die het geheele buiten omgaf, en van waar men een heerlijk gezicht had over de weilanden waar men bezig was op enkele stukken te hooien, terwijl op andere de koeien liepen te grazen. Eindelijk nam men den terugtocht aan naar den koepel, waar de kinderen waren achtergelaten, ten einde daar te gaan theedrinken. Toen men dezen begon te naderen, werd opeens de Ritmeestersche getroffen door een angstig klagen, gehuil, dat van Bijou scheen te komen. Toen het hondje nog eens op denzelfden zangerigen huilenden toon aansloeg, riep ze, haar ongerustheid niet meer kunnende bedwingen: „Willem gauw” haar dat toelieten, naar den vijver, gevolgd door de anderen.

DE DRIE IORTEN IN DEN VOORGEVEL VAN DE KATHEDRAAL TE REIMS,
OP DEN VOORGROND HET STANDBEELD VAN JEANNE D'ARC.

Foto F. Rothier.

Haar echtgenoot was haar spoedig voor, en bij den vijver gekomen, tegenover het theehuisje, zag hij hoe Bijou, huilerig jankend, langs den waterkant heen en weer liep en ervoor dicht bij een bos waterlelies, zag hij iets wit in het water drijven. Er heen te snellen was het werk van een oogenblik, Terstond sprong hij in het water dat hem tot het middel reikte, maar weldra tot de schouders kwam, en greep naar hetgeen hij drijven zag; tegelijkertijd stootte hij tegen iets zwaars. Zijn zwager was ook bij hem gekomen en samen brachten zij een oogenblik later de beide kinderen op den wal. Maar het was reeds te laat. In Annemies rechterhandje was een crème waterlelie gekneld, die zij zeker tegen het verbod in, voor haar tante had willen plukken, het andere handje was vastgeklemd in dat van haar nichtje, dat haar zeker had willen helpen, door haar vast te houden. De kinderen waren vermoedelijk toen uitgegleden en te water geraakt. De handjes waren zoo stijf in elkaar, dat men ze bijna niet los kon krijgen. Op het huis Harren worden heden nog de japonnetjes der ongelukkige nichtjes bewaard. De groote vijver werd gedeeltelijk gedempt. H. P. DE STASSAERT.

Foto F. F. Bins.

MONTFERLAND. GEZICHT OP DE KERK.

MONTFERLAND.

(Slot).

ER bestaat over het vinden van een schat een sage, die het vermelden wel waard is. In vroeger tijden waarde er op Montferland een witte jonkvrouw rond, steeds een mandje aan den arm dragende; vooral 's avonds en 's nachts kon men haar op de heuvelpaden ontmoeten. Een voerman uit het nabijgelegen Beek, op een avond in een herberg te Zeddam vertoevende, werd toen hij wilde vertrekken door zijn kameraden verzocht nog wat te blijven, wat hij weigerde zeggende, dat hij nog met de witte jonkvrouw dansen moest. Dit gezegde bekwam hem slecht, want onderweg, de weg van Zeddam naar Beek voert langs Montferland, ontmoette hij de witte jonkvrouw, die hem noopte met haar te dansen, zoolang, dat hij aan de gevolgen van dat dansen bezweek. Van veel aangenamer aard was een andere ontmoeting. Op zekeren dag komt de witte jonkvrouw op Montferland, zet zich naast een der boswachtersknechts neder, staat weer op, stamp met haar voet op een plek van den bodem en verdwijnt. Onze vriend schijnt te begrijpen wat dit beteekent en begint da-

delijk op die plek te graven, met goed gevolg, want weldra ontdekt hij een ijzeren kist, gevuld met goud en edelstenen, zooals dat gebruikelijk is. Tot zoover de sage. De verhalen van witte vrouwen komen meer voor, men vindt ze ook in Drente en Overijsel en ze zijn van oud-germaanschen oorsprong. Wat den schat zelf betreft valt op te merken, dat 'er in het archief op het slot te 's-Heerenberg stukken voorkomen, die er op wijzen, dat er werkelijk van het vinden van een schat sprake is geweest.

In 1712 stierf door het kinderloos overlijden van Oswald III het geslacht der graven van Berg in rechte linie uit en werd het vorstelijk geslacht van Hohenzollern-Sigmaringen erfgenaam, aan hetwelk Montferland thans nog toebehoort; bij deze gelegenheid gingen er veel van de overige bezittingen in handen van particulieren over.

Het tegenwoordig op Montferland gelegen hotel-pension, in 1896 gebouwd en gehouden door den heer G. Bruins is zeer eenvoudig en biedt niet te veel ruimte. De goede keuken en de voorkomendheid der familie Bruins zullen wel de oorzaak zijn, dat het gewoonlijk den geheelen zomer door geregeld bezet is; tijdige bespreking van logies is dus wel aan te raden.

Van oudsher schijnt de Montferlandsche berg steeds een aantrekkingspunt voor de bewoners der omgeving geweest te zijn. De dichter Claas Bruin maakte er in 1730 gewag van 1), dat er

toen reeds oude poëzie bestond, waarin de „vermakelijkheden” van Montferland uitvoerig beschreven werden. Ook Slichtenhorst vermeldt het en zegt er van: „eene hooghte met kroowaghens, zoo men zegt opgevoerd ende rondom met fraaye schaduwboomen beplant; daar bij soemersje daghen, wegghen de aengenaemheijd van de plaetz, een groote toeloop is uit de naburige gewesten en steden” 2). Ook in de reeds vermelde beschrijving in den Gelderschen Volksalmanak van 1842 lezen we, dat toen reeds, sedert onheuglijke jaren de gewoonte bestond, dat de bewoners der omgeving Zondag's op Montferland bijeenkwamen en heeft men zelfs het vermoeden uitgesproken, dat deze bijeenkomsten gegrond waren op eene of andere godsdienstige of maatschappelijke gewoonte van de vroegste bewoners dier streek. Deze gewoonte bestaat nog en vooral Zondags is het aantal bezoekers, ook van over de grens, bijzonder groot; de uitgebreidheid der Montferlandsche bosschen maakt echter, dat men van dat bezoek, behalve op het plateau zelf, niet veel merkt, voor sommige gasten is het zelfs eene aangename afwisseling want Montferland is eenzaam; uren lang kan men door het prachtige, woeste

Foto F. F. Bins.

OPGANG NAAR MONTFERLAND.

hout dwalen zonder iemand te ontmoeten; zij, die liever menschen dan boomen zien moeten hier niet komen, maar voor minnaars van boschwandelingen is Montferland een paradijs. Wat is de weg naar den Hertenheuvel, de roode weg genaamd, omdat ter aanduiding er van de boomen een rood merkteeken dragen, niet mooi, hoewel vooral het laatste gedeelte niet veel aanspraak op den naam „weg” maken kan. De Hertenheuvel, mogelijk is de naam eene verbastering van Hertenheuvel, want ook thans nog worden in dit gedeelte van het bosch reeën aangetroffen, behoort zooals we reeds in den aanvang zagen, tot de hoogst gelegen punten van ons lage landje. Ook hier aan eene zijde, waar het hout weggekapt is weer een mooi vergezicht in de richting van Doetinchem, bij helder weder zelfs tot aan Zutphen.

Vooraf in dit deel der bosschen vinden we een weelderige begroeiing van den bodem; boschbes en hooge varens verbergen voor ons oog het tapijt van dorre dennenaalden en de enkele berkeboomen, die er hier en daar tusschen staan, vormen tal van schilderachtige boschplekjes. Voor hen die wat meer willen hooren over de flora van Montferland en wat daar direct mee samenhangt is het gelukkig, dat mijn vriend Bernink uit Dene-kamp 3) vorig jaar ook een uitstapje in deze richting deed 4) en in gezelschap van den houtvester de bosschen doorkruiste. Niet ver van het slot te 's-Heerenberg vond hij onder het kreupelhout nagelkruid, boschandoorn, heksenkruid en andere boschplanten, terwijl daar in de buurt ook een kweekerij van Douglasdennen is, waarvan de naalden bij wrijving zoo'n heerlijk geur verspreiden. Vermeldenswaard vond hij ook het fraaie Herts-hooi (*Hypericum pulchrum*) met zijn vele sierlijk gerangschikte bloemknopjes, geel met roode puntjes in het geelwitte stofzand; het bezit zelf niet het vermogen om voedsel uit den grond en de lucht te halen, doch zuigt dit als een parasiet uit de wortels van dennen, beuken en eiken; verder de *Monotropa* met zijn naar eene zijde gekeerde bloempjes. In de zich aan de grens der bosschen bevindende roggevelden vond hij kleine Leeuwebekjes en de zeldzame smalbladige hennepnetel (*Galeopsis Ladanum*), ook de schadelijke, gele Ratelaar en langs de wegen hier en daar de Aardaker (*Lathyrus tuberosus*), een vlinderbloemig gewas. De bloemen zijn donkerrood en welriekend, de wortelstok is draadvormig, met in de knopen knollen, zoo groot als hazelnoten; in Zeeland worden ze gekweekt.

De boschbes komt hier in zeer groote hoeveelheid voor en het verzamelen ervan bezorgt de armoedige bevolking der omgeving eene bijverdienste, die zij zeer noodig heeft. Meestal zijn het kinderen, die er zich mee bezig houden, maar ook volwassenen trekken er dikwijls voor dag en dauw op uit; als plukloon wordt 10 cent per liter betaald en als men nu hoort, dat jaarlijks voor f 14.000 à f 18.000 dezer bessen meest naar Engeland verzonden worden, dan krijgt men een denkbeeld hoeveel blauwe bessen hier moeten groeien. De Montferlandsche bosschen geven ook aan vele arbeiders werk, want jaarlijks wordt er op verschillende punten hout verkocht en gekapt en de aldus vrij gekomen terreinen weer voor een goed deel met jonge dennetjes beplant 5), die echter, zooals alles, ook den strijd om het bestaan te voeren hebben, want hun vijanden zijn velen. Behalve de bekende dennenscheerder, de groote en kleine dennen-snuittor, de nonvlinder, enz. is er, zegt de heer Bernink, een minder bekend insect, niet grooter dan een speldeknoop, dat de jonge kiemplantjes reeds totaal afvreet. Het is de *Sminthurus signatus*, wat zeggen wil: geteekende springstaart; door een vergrootglas beschouwd, vertoont het drie paar pooten, twee sprieten en een springvork onder aan het achterlijf. Bijzonder goed is het tegen koude bestand, maar kan niet tegen roet, dit wordt dan ook ter bestrijding aangewend. Men kan ze vangen door een blad wit papier neder te leggen en daar naast met de vlakke hand op den bodem te slaan. Zij springen dan op het papier en worden zoo zichtbaar. Ook de vijand van het eikenhout, de eikenbladroller (*Tortrix viridana* L.) is hier veel te vinden. Zijn dit vijanden van het hout op insectologisch gebied, ook op een ander gebied, het mycologische, vinden we hier een zeer schadelijke soort, de *Peziza Wilkommii*, die de oorzaak van den kanker aan de larixen is.

De mycologie (leer der zwammen) begint zich bij ons, in navolging van andere landen, bijv. Frankrijk, waar zij zeer hoog staat, ook in de laatste jaren in wat meer belangstelling te verheugen. Zij dankt dit aan de oprichting der Nederlandsche Mycologische Vereeniging die zich ten doel stelt, behalve het bevorderen van de wetenschappelijke mycologie, het populariseeren der kennis op dit gebied, meer

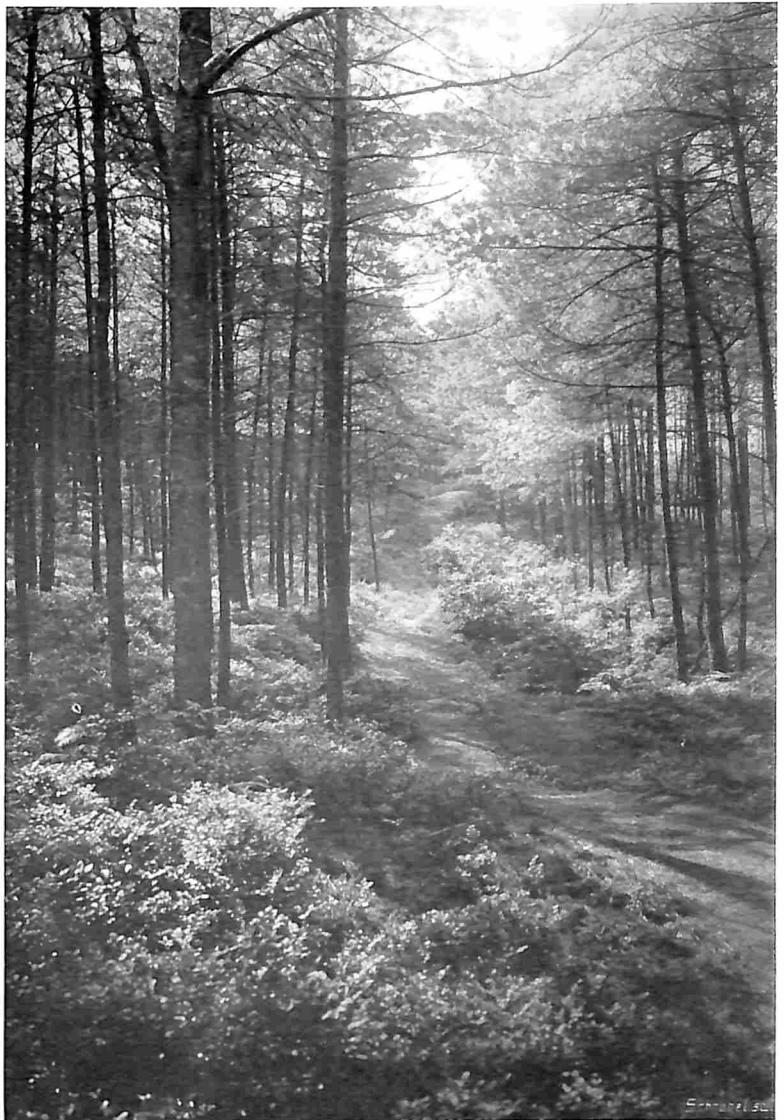

Foto F. F. Bins

MONTFERLAND.
WEG NAAR DEN HETTENHEUVEL.

bepaaldelijk het verbruik en het kweken van paddestoelen in Nederland en zijne Koloniën. Allengs zal men een type-herbarium van de Nederlandsche hoogere zwammen aanleggen en zoodoende de systematiek trachten te bevorderen. Velen, die wel voor de studie der mycologie voelen, ontbreekt het aan voorlichting en daarom heeft het bestuur in elke provincie twee afgevaardigden of consuls aangesteld, die zich bereid verklaren, aan de leden zoo mogelijk de gewenschte inlichtingen te verstrekken 6). De omgeving van Montferland is bijzonder rijk aan zwammen. Mevrouw E. Kalshoven-Biermans, die consul voor dit deel van Gelderland is, verzekerde mij, dat zij hier vrij wel alle in Nederland en

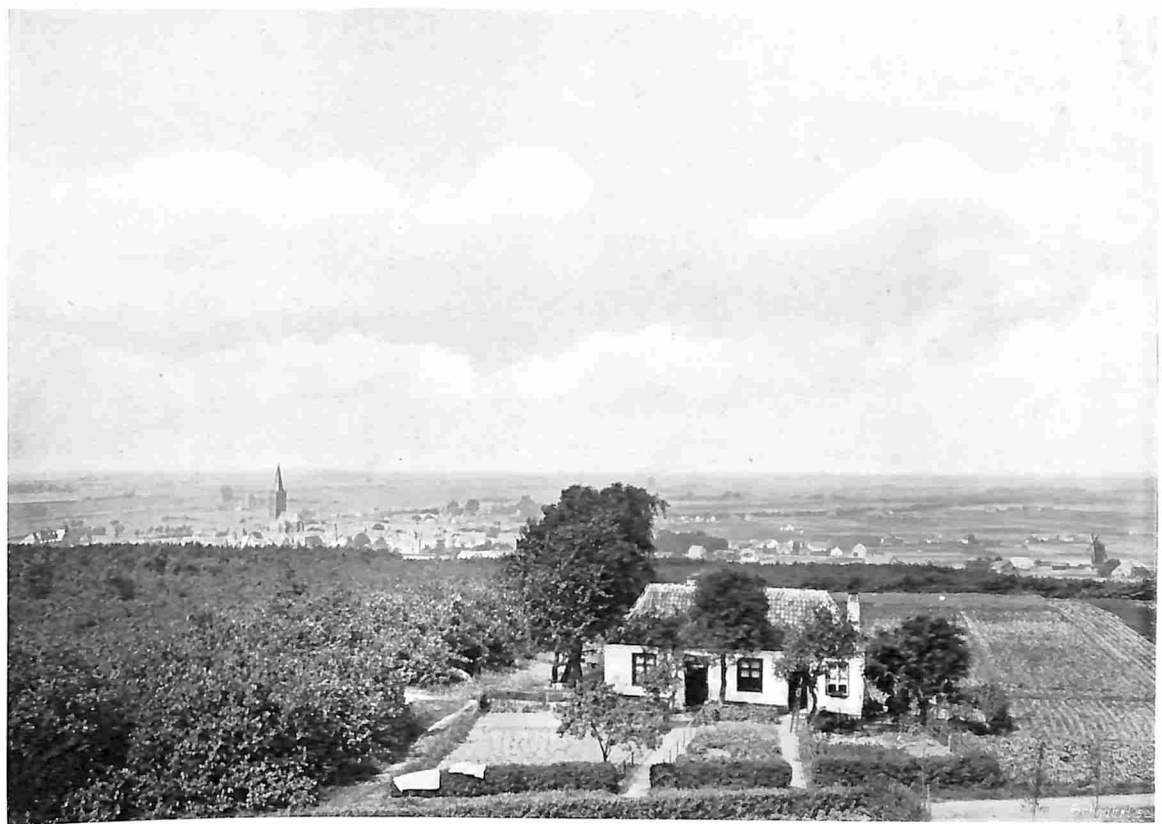

Foto F. F. Bins.

GEZICHT OP LAAG-ELTEN VAN DEN ELTENBERG AF.

Foto F. F. Bins

DE RIJN BIJ EMMERIK.

in Duitschland bekende soorten heeft aangetroffen. Dat er vele vogels hier gevonden worden, wie zal het betwijfelen, van zeldzaam voorkomende soorten hoorde ik echter niets. Misschien zijn er onder de vele goudhaantjes, de kleinste der bij ons voorkomende vogels, die hier 's winters in de dennen huizen, wel vuurgoudhaantjes, die veel zeldzamer zijn, hoewel ze niet zoo veel van de gewone verschillen.

Met het wild was het langen tijd slecht gesteld; tengevolge van onvoldoend toezicht werd er te veel gestroopt. Hierin is echter in de laatste jaren verbetering gekomen en is de wildstand weer vooruitgaande. Korhoenders vooral treft men veel in het bosch aan.

Men zou meenen, dat de alleen staande en met hooge boomen begroeide Montferlandsche heuvel voor het hemelvuur een bijzonder aantrekkingspunt moest vormen; niets is echter minder waar dan dit en juist het tegendeel valt op te merken. Bij menschenheugen is de bliksem noch op den heuvel, noch in zijne directe omgeving ingeslagen. Is dit toeval? Neen, hoogstwaarschijnlijk zal de oorzaak er van te zoeken zijn in de groene wade van beukenhout, die hem dus niet alleen ten sieraad strekt, maar hem ook beschermt tegen Thor of Donar's toorn. Het is een feit, dat de beuk veel minder door den bliksem getroffen wordt dan andere boomen en dat voor den eik vooral de trefkans het grootst is. Vóór nog de statistiek er zich mee bemoeide, wist de volksmond

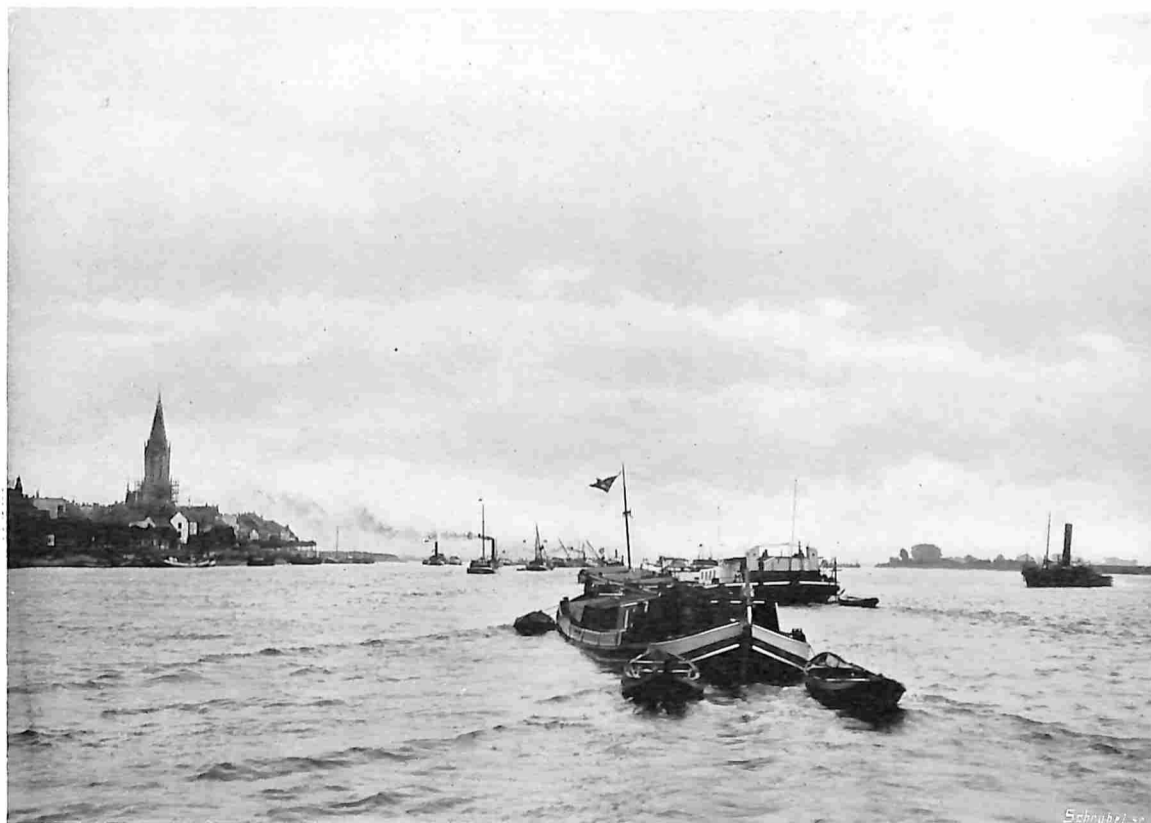

Foto F. F. Bins.

DE RIJN BIJ EMMERIK.

het al te zeggen, want een Duitsch rijmpje luidt:

Die Eichen sollst du weichen,
Aber die Buchen sollst du suchen,
wat men in Gelderland vertaalt met:

Veur die ieken, mò-je wicken,
En de bueken, mò-je sueken.

Een Duitsche statistiek over 10 jaren loopende (1880—1890) geeft aan, dat tegen 100 eiken, slechts 15 beuken getroffen worden, wat nog veel is, wanneer we lezen, dat in Oostenrijk de trefkans van den beuk slechts één honderdste van die van den eik bedraagt. Maar ook in ons land zijn hierover waarnemingen gedaan, die opgenomen zijn in het zeer lezenswaardige werkje van dr. D. van Gulik, „Onweders en Onweersverschijnselen” 7). Ieder die belang stelt in dit hevig natuurverschijnsel, raad ik de lezing aan, te meer wijl het ook verscheidene praktische wenken bevat. We lezen dan daarin, dat over Nederland de statistiek loopt over ruim 700 boomen, die in een tijdvak van 20 jaren (1885—1905) getroffen werden en dan staat bovenaan de populier met 266 keer en de eik met 149 keer tegen den beuk

slechts 6 keer. Wordt dus bij ons de populier meer dan de eik getroffen, dan zal dit wel komen, doordat deze eerste veel meer verspreid staat langs de landwegen en ook op de erven van boerderijen, waar hij als bliksemafleider dienst doet. En de oorzaak, ja, hierover zijn de geleerden het nog niet eens. Jonescu schrijft het toe aan het verschil in geleidend vermogen van het hout, naar aanleiding van bepalingen van dit vermogen door hem gedaan, anderen brengen het in verband met de hoedanigheid van den schors en in elk geval is het laatste woord hierover nog niet gesproken. Intusschen bestaat het feit en ook Montferland levert er een bewijs voor, vandaar dat ik het wel de moeite waard vond er wat nader over uit te wijden.

* * *
Dat men op Montferland vertoevende al spoedig zijne schreden naar 's-Heerenberg richt, spreekt vanzelf en ofschoon de boschen in die richting niet de mooiste zijn, levert en de rijweg en de boschweg een zeer aangename wandeling.

's-Heerenberg, klein net grensstadje met eenige industrie, heeft 2000 inwoners. Met het onder zwaar geboomte liggende slot, zijn voornaamste merkwaardigheid, was het in den ouden tijd een vesting, welke echter reeds in 1598, door toedoen van Prins Maurits ontmanteld werd. In het reeds aangehaalde werk van Mr. J. W. Staats Evers „Gelderlands' voormalige steden”, vinden we over dit slot: „Sedert overoude tijden bewoonden de Heeren,

„later Graven van Bergh, binnen „de wallen van 's Heerenberg een „groot en deftig slot. Dit als ron- „deel opgetrokken gebouw, dat „met grachten omringd was, en „door Magdalena de Cuisance nog „vergroot werd met den voorhof „had een zwaren, vierkanten toren „en een grooten voorburg naar de „stadszijde. Het slot brandde den „16den October 1735 af 8); Later „herbouwd, is het thans een groot „en hoog gebouw met ruime ves- „tibule en fraaie trappen, benevens „kapel en toren; terwijl ook de „grootte, oude, vierkante toren, die „tegen het herbouwde slot, welks „tegenwoordige inrichting alle „vorstelijke weelde heeft doen ver- „dwijnen, aanstaat, nog is over- „gebleven. Aan de ingangspoort „beijden den grooten toren, leest „men onder een fraai wapen: „Comes Oswaldus sibi et posteris „erexit” 9). Ook staat er boven „den hoofdingang een deftig gra- „felijk wapen met het bijschrift: „Deo favente Oswaldus et Leopold „extruxerunt” 10).

De niet ver van Montferland gelegen Galgenberg herinnert ons aan den tijd, dat de Graven van Bergh nog het halsrecht uitoefenden, wat zij deden door middel van een wipgalg, een instrument,

dat naar men wil een unicum in onze gewesten was en op genoemden berg was opgesteld. Over dezen wipgalg schrijft Slichtenhorst: „Hebben mede dese ongemeyne Vrijheyd van een Wip-galgh te „moeghen voeren, daer schoone goederen toe zijn gegeven om de „kosten van 't gericht te draeghen, ende welkers bezitters eene „iaerlyxe erkentenis op de wijze van thins moeten uit-keeren ende „de zelve bij verstierf als leengoederen, met zwaerdere heer-ge- „waeden wederom inwinnen; hebbende dese erven den naem van „Vrij-goederen en een bijzonderen Vrijrichter.”

Tegenwoordig is het groote gebouw slechts gedeeltelijk bewoond door den rentmeester, den administrateur en den houtvester van den vorst van Hohenzollern-Sigmaringen.

Gaan we bij 's Heerenberg de grens over, dan zijn in we een goed uur te Emmerik. Wel zoo eenvoudig is het per tram te gaan, wijl de weg niet veel aantrekkelijks heeft. Wat ons, waterlanders, vooral goed doet, is dat we hier weer eens een flink stuk van dat element te zien krijgen, want de directe omgeving van Montferland is zeer waterarm, alleen bij Beek is een schilderachtig plasje. Vooral van den overkant, dus met Emmerik als achtergrond, maakt de Rijn met zijn drukke scheepvaart, er passeeren jaarlijks meer dan 30.000 schepen, een imposanten indruk.

De uitstapjes, die men van Montferland uit, te voet, per fiets, of per tram doen kan, zijn talrijk, ik zal ze niet opsommen, temeer niet, daar de gelegenheid mij ontbrak ze alle te maken.

Op ééne wandeling vestig ik echter in het bijzonder de aandacht en niemand, die eenige dagen op Montferland vertoeft, verzuime die te maken. Het is die naar den ons reeds bij naam bekenden Eltenberg; in ongeveer 1½ uur bereiken we Laag Elten, een aardig Duitsch dorpje, waar eens Tollens ter kostschool ging en dat hij in zijne „Avondmijmering” gedenkt. Door een mooie, vrij steil oplopende lindenlaan is Laag-Elten verbonden met Hoog-Elten, dat op den Eltenberg ligt. Hier beklimme men op een helderen dag den „Aussichtsturm”, om te genieten van prachtige vergezichten, oneindig mooier dan op Montferland, eerstens door het geheel onbelemmerd uitzicht en ten tweede door de nabijheid van den grootvorst van Europa's stroomen, die als een zilveren lint door het landschap gevlochten schijnt. Het bijzondere geval doet zich hier voor, dat, hoewel we ons hier op Duitschen bodem bevinden, wij toch naar drie der windstreken over Gelderland heen zien. De Duitse grens vormt hier een sterke inham in de onze en juist daar binnen ligt de Eltenberg. Noordwaarts zien we over Doesburg tot Zutphen toe, westwaarts tot Arnhem en Nijmegen, met de brug over den Waal, oostwaarts over 's-Heerenberg tot aan Anholt en zuidwaarts alleen ziet men Duitschland in met de torens van Emmerik, Kleef, Wezel, Calcar, enz. Wanneer men nu door een blik op de kaart te slaan, ziet wat een aantal dorpen zich tusschen genoemde plaatsen bevinden, dan krijgt men een flauw denkbeeld van Eltenberg's vergezichten. Zeer waar is het, wat dr. Janssen in zijne „Mededeelingen” in 1884 schreef; hij keurt het af, dat bij het Weener-Congres Eltenberg aan Pruisen is toegekend, daar zeden, gewoonten, taal en geschiedenis van dit gebied geheel en al overeenkomen met het overige deel van Gelderland, waarvan het afgescheiden is, eene verdeling, die wegens den daar zoo moeilijk te keeren sluikhandel aan beide staten jaarlijks duizenden kost en die topografisch zoo onjuist is, dat men van 's-Heerenberg tot aan het Spijk, niet langs een rechte lijn over Nederlands grondgebied komen kan, maar daarvoor in een halven cirkel de kale hei voor Elten moet afleggen. Men neemt aan dat de Romeinen onder Drusus zich op den Eltenberg gevestigd en daar eene of andere versterking of een kasteel gebouwd hebben, waar echter niets meer van te vinden is. Wel is nog aanwezig de merkwaardige 72 M. diepe put, waarvan de bouw eveneens aan dien Romeinschen veldheer wordt toegeschreven. Daar er allerlei verhalen de ronde deden over nissen met beelden, die zich onder in dien put moesten bevinden, heeft in 1845 dr. Jacob Schneider, de schrijver van het daar straks aangehaalde werkje, er zich in laten afzakken. De put werd toenmaals niet gebruikt. Hij heeft echter niets gevonden, maar alleen kunnen vaststellen, dat beneden de wand van den put niet zooals het bovendeel uit tufsteen, maar uit een soort bazalt bestaat, waaruit af te leiden valt, dat

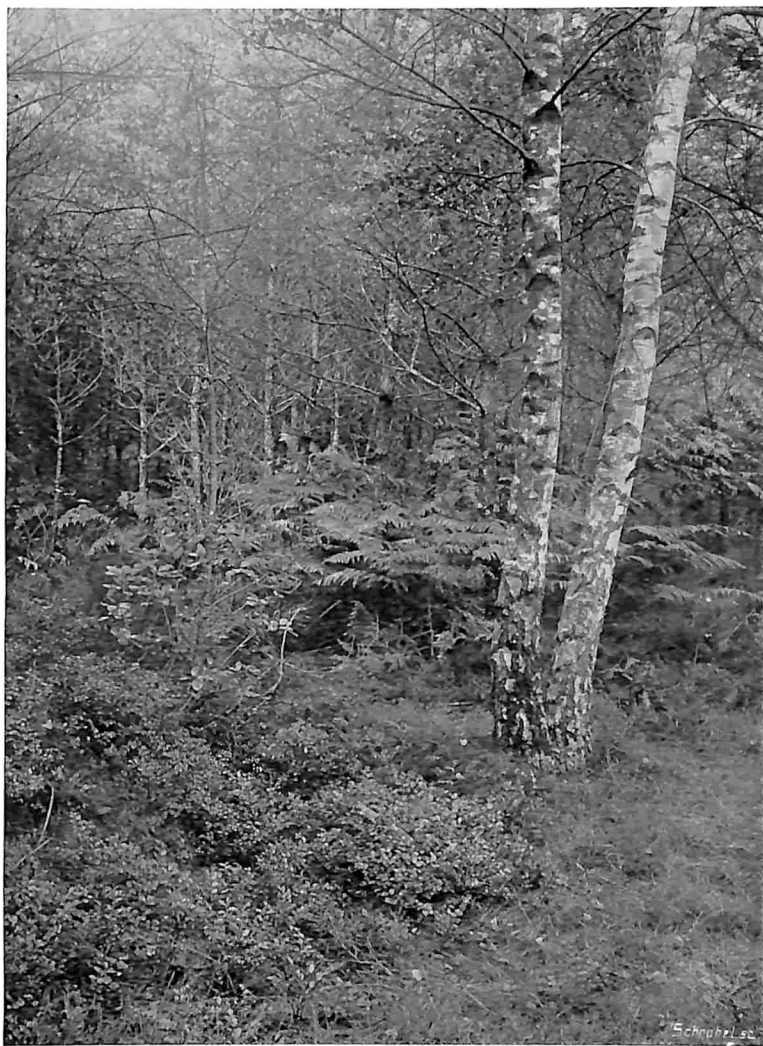

Foto F. F. Bins. MONTFERLAND. BOSCHPLEKJE.

hij in verschillende tijdperken gebouwd is, of in latere tijden groote herstellingen heeft ondergaan. Thans wordt de put weer gebruikt en is er een huisje omheen gezet, dat het volgende opschrift draagt: „M. Drusi Ger. Imp. R. Puteus Aed. A. XII. a. Chr.”.

Er staat op den bodem slechts een paar meter water. De putbewaarster bevestigt ten onzen genoegen een eindje kaars aan een der emmers en laat dezen in de diepte wegzinken. Aardiger is het uitstorten van een glas water. Juist acht seconden later hoort men het op 't watervlak beneden neerkletteren.

De thans gerestaureerde Rooms-Katholieke kerk, met den mooien in zuiver Romaanschen stijl opgetrokken toren, die den geheelen omtrek beheerscht, herinnert mede aan lang vervlogen tijden. In 963 werd hier een vrouwenklooster en kerk gesticht, welke echter betrekkelijk kort daarna al weder verwoest werden. Herbouwd in 1002, volgde tijdens den 80-jarigen oorlog een tweede verwoesting, waarop in 1640 de abdij en in 1670 de kerk weder herbouwd werd, uit dien tijd dateert dus de tegenwoordige kerk; de abdij verdween in 1811 voor immer. De herberg „Zum Drususbrunnen” en de woning der putbewaarster zijn er de eenige overblijfselen van, terwijl het heerenhuis over de kerk vroeger de woning der abdisen moet geweest zijn.

Hiermede ben ik aan het eind van mijn taak. Wie Montferland bezoekt, zal met mij eens zijn, dat ons land niet zoo stiefmoederlijk door de natuur bedeed werd als Potgieter in zijn overigens schoone woorden zei:

„Grijs is uw hemel en stormig uw strand,
„Naakt zijn uw duinen en effen uw velden,
„U schiep Natuur met een stiefmoedershand,
„En toch heb ik innig u lief, o, mijn land!”

1). C. Bruin, Cleefsch Arcadia. Amsterdam, 1730.

2). Geldersche Geschiedenis I, pag. 77
3). Zie mijn stukje over Denekamp en omgeving, voorkomende in de nummers van 24 April en 1 Mei 1909, van dit weekblad.

4). Een beschrijving van dat uitstapje is opgenomen in Tubantia, Nieuwsblad voor Twente, 16 Sept. 1909.

5). Over Montferland als boschbedrijf is wel wat meer te zeggen. Belangstellenden moet ik echter verwijzen naar de „Mededeelingen” der Nederlandsche Heide-Maatschappij, betreffende de excursie van 12 en 13 Sept. 1905. Daarin zal men behalve eene groote kaart, talrijke gegevens vinden over bodem, bebossing, houtaankap, opbrengst, enz. Stond de directie van genoemde maatschappij mij welwillend toe van die gegevens gebruik te maken, de heer L. Meijer, rentmeester van het Montferlandsche goed, had er bezwaar tegen.

6). Voor meerdere inlichtingen deze Vereeniging betreffende wende men zich tot haar Secretariaat, Roemer Visscherstraat 1, Amsterdam.

7). Onweder en Onweersverschijnselen door dr. D. van Gulik, Leeraar aan de Rijks Hoogere Land-, Tuinen Boschbouwschool te Wageningen. Noordhoff, Groningen, 1908.

8). Volgens anderen in 1745.

9). Oswald heeft dit voor zich en zijn nakomelingen opgericht.

10). Oswald en Leopold hebben door Gods gunst dit gebouwd.

F. F. BINS.

ZIGEUNERIN.

VAN de zigeuners zegt een oud Fransch rijmpje:

Ces pauvres gueus pleins de bons adventures
Ne portent rien que des choses futures.

't Is al eenige jaren geleden, — we woonden buiten. — dat mijn vrouwtje en ik een paar woonwagens met zoogenaamde zigeuners den straatweg langs zagen trekken, terwijl een breedheupige, jonge zigeunerin ons erf opstapte.

In een om den schouder geknoopten doek, half op den arm rustend droeg zij een halfnaakt kind, een alleraardigsten, zwarten krullenbol had het; 't was zoo bruin als een koperen koffieketel en had dezelfde schitterend zwarte oogen van zijn moeder, die tevergeefs poogde iets van deemoed in haar uiterlijk te leggen.

„Ah, monsieur! un petit morceau d'argent, s'il vous plaît, et je dirai des choses futures, votre avenir pour un petit morceau d'argent....”

'k Gaf haar een paar centen en mijn vrouw bekeek met belangstelling de jonge moeder en het prachtkind, dat zij meedroeg. 't kleine nikkertje, dat als een jong aapje guitig rondkeek of

Foto E. van Elfrinkhoff.

DE INTERNATIONALE WEDSTRIJDEN DER KON. NED. ZEIL- EN
ROEIVEREENIGING OP DEN AMSTEL VAN 18 EN 19 JUNI.

DE „ACHTRIEMS JUNIORES" LAGA EN NJORD. NA EEN ZEER SPANNENDE BOOT AAN BOOTRACE WINT LAGA MET
1 METER VOORSPRONG.

kroelde aan moeders blooten hals. Un „duppeltje" et je dirai
l'avenir à madame, des lignes de sa main! Je suis zigane....

En met een verachtelijken blik over haar schouder naar de
voorttrekkende woonwagens wijzend, zei ze: Ceux-la ce ne sont
que des Russes, moi je suis zigane! en plots haar kind liefkozend:
et lui aussi, n'est-ce-pas, mon amour!....

Prachtig, die trotsch! Wat'n fierheid in dat woord! Wezenlijk, —
daar zat echt bloed van 't oude heidenvolk in haar!

Wil je je laten waarzeggen? vroeg 'k lachend, maar vrouwlief
schudde snel van neen, bang wat voor die trotsche bedelares.

Bliksemsnel begreep de zigeunerin de positie en rad kwam ze
met zekere vertrouwelijheid tegen me:

Ah! je ne dirai pas de mal à la jeune-mariée, rien que des
jolies choses!

Merci, merci! voici votre duppeltje, c'est pour vot'élouquence..
Adieu!

Ze boog, sluw lachend even met felle oogenschittering,....
Bien merci!

Haar schat wat hooger tegen den breeden schouder ophalend
vertrok ze met den forschen marschstep van haar sterke
zwerwersvoeten.

G.

KINDJE.

Avond-dansje
van klein Hansje
in je kinderlijke zwier,
't witte kleedje
om je leedjes
golft met princelijken sier.

O het ijle
fijne-reine
van je kinderlijk gezicht,
O dat ranke
zachte slanke
over heel je wezen ligt.

Avond-dansje
van klein Hansje
in je kinderlijke zwier,
heel het snuitje
van klein guitje
straalt van innerlijk plezier.

S. G. REDDINGIUS—V. HARLINGEN.

Foto E. van Elfrinkhoff.

DE INTERNATIONALE WEDSTRIJDEN DER KON. NED. ZEIL- EN
ROEIVEREENIGING OP DEN AMSTEL VAN 18 EN 19 JUNI.

DE MINERVA ACHT (AMST. STUDENTEN R. V. NEREUS) WINT VAN DE BELGISCHE MINERVA ACHT
(BELGISCHE STUDENTEN).